

Strøtanker over en status

Fra DLH til DPU

Af Vagn Skovgaard-Petersen

De følgende overvejelser, tænkt som anmeldelse, endte som strøtanker i artikelform, ikke uinspireret af Poul Martin Møllers betegnelse for de læsere indfald. Først omtales en bog, der markerer forandring i Danmarks Lærerhøjskoles lange historie fra Monradske Kurser til nu. Finalehistorien er redigeret af **Søren Ehlers** og **Kirsten Kovacs** og bærer titlen *DLH under forandring. Danmarks Lærerhøjskole 1990-2000*. Udg. år 2000. Omfang: 132 sider, fordelt på 25 små kapitler. Pris, så længe oplag haves: 100 kr. – Mit ærinde er at anmelde bogen og – en kende silde måske – at overveje metamorfosen.

Udgangspunktet for nævnte bog er en beretning om arbejdet på DLH i femåret 1996-2000. Den foreligger i to dele. Førstedelen er en omfattende, 700 siders »kvittering til den danske stat«, som kst. rektor **Nils Holdgaard Sørensen** udtrykker det i indledningen. Her er bidrag fra alle instanser i systemet – institutter, centre, afdelinger, studienævn, forvaltninger, rektorat og administration. Denne del af beretningen foreligger i elektronisk form, på CD-ROM og indeholder naturligvis alle relevante data om forskning, undervisning, publikationer, konferencer, studierejser – også en samlet fortegnelse over de studerendes specialer.

Den anden del af beretningen er en bog, en artikelsamling om perioden 1990-2000. Udvalgte medarbejdere blev opfordret til at skrive kort, men perspektivrigt om forandringer i DLHs virksomhed i 1990'erne. De fleste af disse artikler er udstyret med oplysende faktabokse. Artikelsamlingen indledes med bestyrelsens officielle status og »testamente«. **Kirsten Kovacs** har udarbejdet to fortegnelser eller årstalslister: *Centrale begivenheder* (s. 19-22) og *Centrale dokumenter* (s. 127-131); de er svært nyttige for os allesammen.

Jeg er lykkelig for nogle af disse faktabokse – de fleste af dem har heldigvis de for en historiker uundværlige kildehenvisninger. Jeg ved nu, hvornår DPI flyttede fra Emdrupborg til Hermodsgade på Nørrebro – i 1971. Nu ved jeg også lidt mere om kandidatproduktionens omfang på henholdsvis psykologi, det fagligt-pædagogiske studium og det almenpædagogiske – flest på psykologi i hele årtiet; for de tre studier tilsammen ændredes den årlige produktion fra 69 i 1990/91 til 110 i 1998/99. Mere statistik havde ikke været overflødig. Bogen blev, så vidt vides, skrevet og redigeret på få måneder – hvilket er dybt imponerende.

Det vigtigste spørgsmål turde være: hvad var det for forandringer, DLH undergik undervejs mod det nye DPU, Danmarks Pædagogiske Universitet anno 2000? Stort set alle artikelforfatterne ønsker at sandsynliggøre markante fornyelser netop på de-

res område i løbet af 1990'erne. Politisk korrekt? Måske, men ikke derfor nødvendigvis pædagogisk forkert. Vigtigst er, om fornyelserne er reelle, ikke kun til skue. Bogen er et stykke historieskrivning: iagttagelser og fortolkning af det iagttagne i en kontekst af fortid og planer. Hist og her har rigtige meninger, gode hensigter og lidt slidte plusord – ansvar, visioner, engagement o.l. – taget magten fra en forfatter. Både klinte og hvede! Bogen er en slags afleveringsforretning til DPU. Den tolker en DLH-selvforståelse anno 2000 på baggrund af ændringer i 1990'erne. Hvem ønsker ikke at tilhøre gruppen af de sejrende, der skal skrive historien? De facto er der taget initiativer på DLH i 90'erne.

Her er kapitler om psykologi og specialpædagogik; det småbørnspædagogiske område; voksenuddannelsesområdet; kursusvirksomheden; en DLH-afdeling; et regionalt samarbejde; sammenlægning af to biblioteker; forsker-, kandidat- og diplomuddannelser; IT som nyt område; uddannelser i tilknytning til dansk bistandspolitik; miljø- og sundhedsundervisning; informationsarbejdet; fjernundervisning; forskningstidsskriftet. Det er helt rigtigt og vigtigt, at disse artikler blev skrevet.

Politik og organisering af forskning

De mest perspektivrige kapitler er skrevet af **Søren Ehlers** – så vidt vides efter grundige samtaler med DLHs tidligere administrator og nuværende historiker: **Erik Jensen**. De hedder: Fra fristyre til DPU; Fagdidaktik på tværs; Almenpædagogik er mange ting; Forskningscentre og tværgående initiativer. »Det var de vilkårlige nedskæringer, der ramte institutionen i Bertel Haarders ministertid, den konkurrence fra seminarier og universiteter, der måtte forventes i nærmeste fremtid, og især den konkrete fare for en lovgivning, som reducerede DLHs landsdækkende tilstedeværelse, der var baggrunden for udarbejdelsen af det interne oplæg« (s. 24). Det drejede sig om et internt oplæg af 5. april 1991, hvori rektoratet – rektor Tom Ploug Olsen og prorektor Ellen Nørgaard – skitserede opgaver for en Danmarks Pædagogiske Højskole, der også skulle omfatte gymnasier, HF, EFG o.m.a. Det endte med DLHs mere eller mindre frivillige ansøgning om at blive »fristyre-institution« undergivet en ekstern bestyrelse fra 1992.

Ehlers følger ændringerne fra DLH-statutten 1974 over »Strategiplan for Danmarks Lærerhøjskole 1995-2000« (1995), hvor hovedtanken var en markering af begrebet »Danmarks Pædagogiske Universitet«, videre over handleplaner og evalueringer, interne og eksterne, til loven om oprettelsen af det pædagogiske universitet den 31. maj 2000: her har forskningen fået 1. prioritet – modsat DLH, hvor uddannelserne stod i front. DLH henvendte sig primært til folkeskolens lærere, medens Danmarks Pædagogiske Universitet principielt skal rette blikket mod hele den hjemlige pædagogiske verden.

Særligt interessant er forsøget på at påvise en sammenhæng mellem de nævnte mere eller mindre politisk fikserede tendenser og så institutionens egen forståelse af sine særlige opgaver. Fagdidaktik er blevet ikke bare noget acceptabelt, men fremstår »som et potentiale for Danmarks Pædagogiske Universitet (DPU)« (s. 35).

»Faglig-pædagogisk« synes derimod ikke længere at være en slagkraftig betegnelse. Da DLH i 1963 blev højere læreanstalt, stod folkeskolens fagkreds i centrum;

i dag er pædagogisk forskning stort set ikke knyttet specielt til skolefag. I 1975 havde det faglig-pædagogiske område 16 professorater, den almen-pædagogiske 4 og det pædagogisk-psykologiske ligeledes 4. I 1975 var der 13 skolefagsinstitutter plus Institut for Dansk Skolehistorie og et Institut for Pædagogik og Psykologi. Endnu i 1990 var der 12 skolefags-institutter. Fra 1996 er fusion af institutter så gennemført, at kun fire har en relation til skolefag – efter Ehlers' skøn dog stort set uden »skolefags-tænkning«. Der blev ikke opslået ret mange professorater på DLH i 1990'erne, men dog fik DLH »nye lærestole i fremmedsprogpædagogik, matematikundervisning, litteraturpædagogik, sprog-pædagogik og dansk som andetsprog«. Søren Ehlers konkluderer: »Konsistorium understøttede i sin professoratspolitik ikke en tænkning i skolefag, men derimod en tænkning i fagdidaktik« (s. 38).

Ehlers nævner, at mindretallet i konsistorium protesterede mod, at konsistorium og bestyrelse fik »... potentiel indflydelse og magt til at udviske fagene og deres identitet, med mulighed for at dreje DLH endnu mere ind i en tværfaglighed, der ikke hviler på fagligt grundlag ...«. Men her rammer Søren Ehlers efter undertegnedes mening aldeles ikke plet. Mindretallet var ikke forankret i en særlig skolefaglighed, men i de videnskabsfag, der lå bag; de frygtede, at fag og faglighed skulle drukne i ligegyldig pædagogisk snak. Det forstod flertallet ikke, og det var synd for DLH. Afstanden var øjensynlig principiel og havde politiske overtoner. Faglighed (med og uden tvær-) blev kastebolde på legepladsen.

Et spørgsmål har stået centralt på DLH: hvad er almen-didaktik, og hvad er fagdidaktik? Søren Ehlers forsøger selv en fortolkning: almenpædagogik blev forstået helt pragmatisk som det, der ikke kunne forankres i det pædagogisk-psykologiske eller i det faglig-pædagogiske (s. 41); synspunktet underbygger han ved nærlæsning af emner i årsberetningen for 1996-2000: rundere og mindre gennemskuelige områder som pædagogisk filosofi, læreprocessteori, medie-pædagogik, skoleudviklingsteori m.v. er blevet stedse mere fremtrædende. Undertiden har ændringerne sat spor i organisering af forskningen.

Det nye i arbejdets organisering på DLH i 90'erne har været brobygning på tværs af institut- og områdegrænser; forskningscentre og tværgående initiativer blev etableret. Bogen nævner 16 DLH-centre, nogle mere formaliserede end andre, oprettet fra 1989 (Center for Småbørnsforskning) til 1999. Til de tværgående initiativer hørte nogle større »forskningsprogrammer«: didaktikprogrammet samt »Skolefag, læring og dannelse i det 21. århundrede«; også humanistisk historieformidling i komparativ belysning samt projektet »Voksenuddannelse, folkeoplysning og demokrati« hører hjemme i denne sammenhæng. Medarbejdere fra flere institutioner har deltaget. En fordel var den bedre udnyttelse af deltagerens styrkesider. Større fælles projekter var en reel fornyelse. Koordinering på tværs havde for længe været et problem på DLH, måske mest på grund af social-psykologiske barrierer.

Kursusvirksomhed

har lange rødder i Lærerhøjskolens tilværelse. De Monradske Kurser hed initiativet i første omgang, dvs. i 1856. Korte kurser, årskursus, provinsårskurser er forskellige varianter af denne frugtbare virksomhed gennem henvend 150 år. Det hævdes nu og

da – lokalt og uden overdrivelse – at de store reformers realisering, f.eks. almen-skoleloven af 1903, reelt var afhængige af lærernes vilje til selv at investere i efter- og videreuddannelse. Gennemgående var det kommunerne, der scorede fordelene af lærernes indsats. Herom kan man læse i bl.a. Harald Torpe: Aldrig løses mand af lære (1988), Ernst Larsen: Danmarks Lærerhøjskole 1950-1964 (1981) og Erik Jensen: I fordums tid (1999) og i samme forfatters hårde kritik af ministeriets og ministerens fordomme i 1980'erne: I fordommenes tid (1995).

I *DLH under forandring* er det især **Peter Rigbolt** (Vordingborg-afdelingen), men også **Dorrit Christensen** (Århus-afd.), der skriver om denne side af DLH. Rigbolts kapitel hedder »Dialog om kursusvirksomheden«. Nøgleordet i karakteristikken af 1990'erne er afdelingsinspektørernes formulering fra 1992: »Den to-benede strategi«. Det ene ben er det klassiske kursus gennem hele Lærerhøjskolens historie: opslag i de årlige læseplaner, hvorefter den enkelte lærer ansøgte om optagelse – ud fra sine behov; hertil kunne være knyttet forskellige reduktionsordninger.

Det andet ben betegnes i en overskrift med ordene: Lokale kurser og skoleudvikling. Den borgerlige regering havde omkring 1990 planer om, at efteruddannelsen på folkeskoleområdet skulle overgå til fuld kommunal styring og finansiering; slagordene fra dengang: konkurrence, taxametertilskud, afbureaukratisering, kvalitetskontrol blev næsten trivielle i 90'erne. »Pengene skal være der, hvor opgaven er«, som det hed. Brugernes behov, men hvem var de? Lærerne, skolerne eller kommunerne? De regionale behov blev i 1990'erne – under Åben Uddannelse – imødekommet i langt større stil end tidligere i DLH-historien. Rigbolt understreger betydningen af dialog mellem parterne. Utvivlsomt med solide erfaringer bagved erklærer han, at »efter-spørgselsstyringen har en tendens til, at skoler og virksomheder sjældnere hæver sig op over her-og-nu-behov« (62.f.). Den to-benede strategi blev en succes, hvis den skal bedømmes på tilslutningen; i 90'erne voksede deltagertallet med ca. 50%; kursist-timernes antal steg ved Århus-afdelingen fra 78000 i 1991 til 240000 i 1999.

Der er sket store og interessante ting på kursussiden i 90'erne; de involverede har været mere opmærksomme på værdien af såvel en forsknings- som en praksistilknytning. Balancen mellem de to samt hensynet til lærere, ledere og kommuner er ingendienser, som er blevet tydeligere. Der har været flere tilskyndelser til denne udvikling; en af dem var fjernelsen af DLHs »monopol« på lærernes efteruddannelse i 1985; lidt efter lidt fik seminarierne andel i denne virksomhed. Næppe helt bevidst blev grunden her lagt til de CVU'er (Centre for Videregående Uddannelser), der lige-som DPU fik særligt lovgrundlag den 31. maj 2000.

Fra DLH til DPU og CVU

Det er fristende at afrunde omtalen af bogen om DLHs forandringer i 90'erne med et par bemærkninger, nødvendigvis subjektive, om betydningen af de nævnte forandringer – vel vidende at ingen i dag kan forudse de fornyende ideer, der nok vil dukke op på DPU. Strøtankerne drejer sig om *kurser, forskning og profilering*. Hist og her har indsneget sig vurderinger og forslag, som ligger en tidligere DLH-medarbejder på sinde.

En helt afgørende forandring ved overgangen til DPU er **kursusvirksomhedens**

overgang til Centre for Videregående Uddannelser (CVU). »Lærernes Universitet« kaldte P. Munch både institutionen og sin kronik i Politiken den 4. januar 1904, da Statens Lærerhøjskole indviede sin bygning, Odensegade nr. 14 på Østerbro. Studier og kurser i skolefagernes emner og færdigheder havde en høj stjerne blandt kursisterne – med henblik på forberedelsen af den hjemlige skoledag; i stigende grad blev pædagogik og psykologi til nøglefag i uddannelsen. En del af undervisningen foregik efterhånden på DLHs provinsafdelinger, udbygget fra ca. 1970. DLHs akademiske virke satte fra 1960'erne spor også på kurserne.

Men for fremtiden vil lærernes efteruddannelse ikke foregå på Emdrupborg. Til gengæld skal DPUs saglige felt i forskning/forskeruddannelse dække hele det **pædagogiske univers**.

Et tæt samarbejde mellem CVU og DPU vil formentlig falde naturligt. Den nævnte to-benede strategi og dialogen om den vil sikre, at kursernes indhold ikke kun bliver en frugt af kommunale direktiver; lærernes interesser og forskningen på det statslige DPU vil uden tvivl sætte præg på både udbud og efterspørgsel. Efter undtegnedes erfaring vil det være nødvendigt, at CVUs konti til gæstelærere bliver langt større end de hidtidige seminarers. CVU må kunne trække på folk, der ved noget nyt, har sans for sammenhænge samt overblik nok til energiske konklusioner – driver tankerne fremad, så de sætter lange spor.

På DPU har **pædagogisk forskning** 1. prioritet. Ikke alene studier i undervisning, didaktik, metodik og psykologi, men også i de tilgrænsende discipliner: filosofi og erkendelse, statskundskab og skolen i samfundet, videnskabshistorie, skolefag, dannelse – uddannelse. Empiri vil vistnok og heldigvis få en stærkere position på DPU end på DLH. Den empiriske pædagogiske sektorforskning på Danmarks Pædagogiske Institut (DPI) vil blive videreført. Danmarks Pædagoghøjskole vandt på kort tid respekt for sin produktion.

Komparative synsvinkler vil formentlig blive indflydelsesrige på DPU. Sammenlignende studier vil tilføre stedets forskning perspektiv og international interesse. DPU skal på sine områder sammenligne tider og kulturer, finde ligheder og forskelle, drage linier og forklare forandringer. Uddannelsespolitik i både ind- og udland vil formentlig stå centralt på DPU; historien vil blive efterspurgt som en mulig forklaring på forskelle i kulturvaner og civilisering; en historisk dimension er i princippet komparativ med henblik på at forstå forandringer over tid. Der er grund til at forvente en styrkelse af denne dimension på DPU.

Som bekendt blev Københavns Forsøgsskole på Emdrupborg af en eller anden grund aldrig tilknyttet DLH, selvom skolen under Anne Marie Nørvigs ledelse i sit første tiår – fra 1948 -var et af de frugtbareste initiativer i den danske skoles lange historie. Det spillede vist en rolle, at Danmarks Lærerforening nok ønskede skoleforsøg, men ikke forsøgsskole. Emdrupborgskolen blev altså aldrig den inspirerende fællesopgave på DLH, som fortalerne forestillede sig med henvisning til John Deweys Experimental School i USA ca. år 1900.

Statens Pædagogiske Forsøgscenter i Rødovre blev faktisk den inspirerende fortsættelse af ideerne bag forsøgsskolen. Det vil være afgørende for dansk skoleforskning, at DPU finder ind i et frugtbart samarbejde med Forsøgscetret.

Den sidste strøtanke gælder stedets **profilering**. Emdrupborg var engang kendt for sit *folkeoplysende engagement*, en åben og udadvendt stil. Højskolearv? Det var i hvert fald hertil, Jeppe Tang i 1872 flyttede sin højskoleafdeling og gav den navnet Emdrupborg Højskole, udskilt fra hans »friseminarium« i Blågårdsgade. DLH var i perioder også kendt bl.a. for sine åbne og gratis arrangementer, der henvendte sig med tilbud om ny faglig-pædagogisk viden til læg og lærd en eftermiddag om måneden, til tider hyppigere. DLH var en åben institution. Set fra Emdrupborg var det da ærgerligt, at det ikke var DLH, men Københavns Universitet, der opfandt eftermiddagenes gå-hjem-forelæsninger. Den slags styrker solidariteten. Oplysning har oftest været et honnør-ord på DLH.

Men profilen blev tungere, udtrykket mere krampagtigt under 70ernes målrettede dagdrømme. DLH stod i et generationsskifte; nogle har antydnet uklog indavl og mangel på originalitet; meninger kunne ganske vist brydes, men erfaringer og nytænkning tabte højde i dogmatiske miljøer; det oppustede blev pinligt. Det skal tilføjes, at profil-problemer også ramte andre steder, især universiteternes humanistiske fakulteter, ofte endda mere doktrinært; på DLH var i hvert fald de studerende gennemgående erfarne folk. Heldigvis fik vi i 90erne et »åbent universitet« – skønt slet ikke gratis for deltagerne.

DLH havde andre træk i profilen, et enkelt skal nævnes: en solid viden om pædagogiske tanker og forsøg uden for landets grænser – ikke kun i Norden, Tyskland og USA. For nogle af de ansatte, ikke alle naturligvis – nomina odiosa – var det en selvfølge at være virkeligt velorienterede om deres fags forhold i udlandet; derved blev DLH reelt i en årrække den *store formidler af viden mellem udland og den danske provins*, selvsagt i første række til seminarier. Den delprofil kan vi anbefale DPU at overtage.

Til DPUs foreløbige profil hører en institut-delning, der signalerer nogen nytænkning. Antropologi, filosofi, psykologi, sociologi – alle med pædagogisk navn og synsvinkel. Dertil et institut for curriculum-forskning, som omfatter skolefagenes didaktik og metodik. New Deal? Det er vigtigt, at DPU kendetegnes ved krav om solid empiri. Det er vigtigt, at der er områder, hvor DPU kan noget særligt.

Den »levende vekselvirkning« – for nu at tale i stedets højskoletradition – mellem studerende og lærere kendtegnede DLH gennem lange perioder; når samspillet var hverken autoritært eller slapt, hentede stedet ideer, impulser og overraskelser, som var nyttige i undervisning og undersøgelser. Det vil være klogt af DPU at opbygge samspil – under nye former – mellem institutionen og erfarne lærere og pædagoger. Men det skal være troværdigt og gensidigt – uden bureaukratisk omsvøb, taxameter og anden form for stivnet begærlighed hos kommunale og statslige myndigheder. DPU i bevægelse – kunne være titlen på næste bind i serien.

– Det var nu godt, de skrev den bog om DLH under forandring! Den styrker tilliden til stedet – forhåbentlig også stedets selvtillid!

Vagn Skovgaard-Petersen (f. 1931),
cand.mag. i historie og latin. Har under-
vist ved Krebs' Skole, Rødovre Statssko-
le og Københavns Universitet. Professor
ved Danmarks Lærerhøjskole 1980-
1999 med skole- og uddannelseshistorie
som særligt område. Formand for Sel-
skabet for Dansk Skolehistorie 1976-
2001, mangeårig (med)redaktør af **Ud-
dannelseshistorie**. Af et større pædago-
gisk-historisk forfatterskab skal nævnes
disputatsen i 1976, **Dannelse og demo-
krati. Fra latin – til højere almenskole**.
Konsulent i pædagogik ved Danmarks
Nationalleksikon.